

1.5. Мугалим

Кызматтык милдеттери:

- педагогикалык учурду жана окуткан сабагынын өзгөчөлүгүн эске алуу менен жогорку илимий жана усулдук деңгээлде окуучуларга сабак өтөт;
- окуучуларды окутуунун ар кандай окутуу калыптарын, усулдарын жана каражаттарын колдонот;
- мамлекеттик билим берүү стандарттарынын жана жалпы билим берүү программаларынын негизинде автордук жалпы билим берүү программаларын жана окутуу- усулдук китептерин иштеп чыгат жана окутуунун жаңы технологияларын киргизет;
- окуткан сабагы боюнча окутуу материалдарын пландаштырат, жалпы билим берүү программаларын аткарууну жана мамлекеттик билим берүү стандарттарынын базистик деңгээлиндеги талаптарын бардык окуучулар тарабынан өздөштүрүүнү камсыз кылат, алардын жөндөмдөрүн жана көнүгүүлөрүн калыптандырып, алган билимдерин тажрыйбалык колдонууга даярдайт;
- окуучуларды сабактар боюнча олимпиадаларга жана конкурстарга катышууга даярдайт;
- окуучулардын класстан класска которуу сыноолорун өткөрөт, ошондой эле бүтүрүүчүлөрдүн мамлекеттик жыйынтыктоочу аттестациясына катышат;
- мектепке тийиштүү документацияны туура жана өз учурунда толтурат;
- педагогикалык кеңешинин чогулуштарына, усулдук бирикмелерине ж.б. активдүү катышат;
- Кыргыз Республикасынын мамлекеттик символикаларын окутууну, «Манас» эпосунда, ошондой эле кыргыз жана республикада жашаган башка улуттардын жакшы каада-салттарында аныкталган негизги жалпы адамзаттык принциптеринин негизинде окутуу-тарбиялоо ишин алып барат;
- окуу планынын мектептик компонентин аткарып, сабак боюнча жана башка кружокторун жетектейт;
- окуучулардын ата-энелери (мыйзамдуу өкүлдөрү) менен туруктуу байланышта иш алып барат,
- класстагы окутуу чөйрөнүн абалына байкоо жүргүзүп, класс жетекчисине билдирет;

аткарылышын көзөмөлдөйт;

➤ окутуу-тарбиялоо иш-чараларын бирдиктүү жүргүзүү үчүн ишканалар, мекемелер, бирикмелер, ата-энелер (мыйзамдуу өкүлдөр), коомдук уюмдар ж.б. менен байланыш түзөт;

➤ балалыкты коргоонун, жашы жетпегендердин укуктарын жана кызыкчылыктарын сактоонун, техникалык коопсуздугун жана өрттөн сактануунун эрежелерин, санитардык-гигиеналык тартибинин, педагогикалык жамаатынын эмгегин коргоо талаптарын камсыз кылат жана аткарат;

➤ жалпы билим берүүчү уюмунун окутуу-материалдык-техникалык базасын эсепке алуу, сактоо жана толуктоо боюнча талаптарды аткарат жана жооп тартат;

➤ педагогикалык кызматкерлерге, окуучулардын өзүн-өзүн башкарууларына жана коомдук уюмдарга билим берүү, маданий жана ден соолукту чыңдоо иш чараларды өткөрүүгө усулдук жана уюштуруучулук жардам көрсөтөт, окуу жылында окуучулардын контингентин толуктоо жана сактоо боюнча иш чараларын кабыл алат;

➤ окуучуларды медициналык жактан тейлөөнүн абалын, жатак түрүндөгү мектептердеги жашоо-тиричилик шарттарын көзөмөлдөйт.

2. Билиш керек: Кыргыз Республикасынын конституциясын жана Кыргыз Республикасынын мамлекеттик символикаларын; Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндө» жана «Мугалимдин статусу жөнүндө» мыйзамдарын; Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексин; Билим берүү министрлигинин, жергиликтүү мамлекеттик администрациясынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын окуучуларга билим берүү жана тарбиялоо боюнча ченемдик укуктук документтерин; педагогиканы жана педагогикалык психологияны; балдардын социологиясынын, физиологиясынын жана гигиенасынын негиздерин; дүйнөлүк жана ата-мекендик педагогикалык илимдин жана тажрыйбанын жетишкендиктерин; билим берүүнү башкаруунун жана каржылоонун негиздерин; мамлекеттик институттарынын, коомдук уюмдарынын окуучуларга билим берүү жана тарбиялоо боюнча милдеттерин жана укуктарын; балдардын укуктары жөнүндө Конвенцияны; педагогикалык жүрүм-турумдун ченемдерин; техникалык коопсуздуктун жана өрткө каршы сактануунун эрежелерин.

Бишкек шаары, Өкмөт үйү
2001-жылдын 14-январы № 9

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МЫЙЗАМЫ

Мугалимдин статусу жөнүндө

(Кыргыз Республикасынын 2005-жылдын 18-июлундагы № 105 Мыйзамынын, 2005-жылдын 30-июлундагы № 117 Мыйзамынын, 2006-жылдын 28-декабрындагы М 210 Мыйзамынын редакцияларына ылайык)

I. Глава. Жалпы жоболор.

II. Глава. Мугалимдин укуктары.

III. Глава. Мугалимдин милдеттери жана жоопкерчилиги.

IV. Глава. Мугалимди даярдоо, кайра даярдоо жана квалификациясын

жогорулатуу.

V. Глава. Корутунду жоболор.

Ушул Мыйзам мамлекеттик саясаттын принциптерин аныктайт, мугалимдин иши менен байланышкан укуктук, социалдык-экономикалык мамилелерди жөнгө салат жана жалпы орто, мектепке чейинки жана мектептен тышкаркы билим берүү мекемелеринин мугалимдеринин укуктук абалын сапаттык жактан жакшыртууну камсыз кылуучу шарттарды түзүп берүүгө, аларды социалдык жактан коргоо кепилдиктерин ишке ашырууга багытталган

I Глава.

Жалпы жоболор

1-статья. Мугалимдин статусунун мазмуну

Мугалим - зарыл кесиптик билимге жана тиешелүү квалификацияга ээ, жалпы орто мектепке чейинки жана мектептен тышкары билим берүү мекемелеринде иштеп жаткан, окутуу, илимий, усулдук, тарбиялык, уюштуруучулук жана жетекчилик иштерди аткаруучу киши.

Педагогдук иштин шарттары жана мүнөзү мугалимдин статусунун мазмунун аныктайт, ал мугалимдин укуктарын, милдеттерин жана жоопкерчилигин, ошондой эле аларды ишке ашыруунун кепилдиктерин камтыйт.

Мугалим Кыргыз Республикасынын Конституциясында белгиленген бардык укуктардан жана эркиндиктерден пайдаланат.

(Кыргыз Республикасынын 2005-жылдын 18-июлундагы № 105 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

2- статья. Мугалимдик статуска ээ болгондор

Кыргыз Республикасынын жана башка ар кандай зарыл болгон педагогикалык билимге жана тиешелүү квалификацияга ээ болгон, ар түрдүү типтеги жана менчиктин түрүндөгү, окутуу, илимий, усулдук, тарбиялык, уюштуруучулук жана жетекчилик иштерди аткаруучу жалпы орто, мектепке чейинки жана мектептен тышкары билим берүү мекемелеринде иштеген жарандары мугалимдик статуска ээ.

Педагогикалык билими жана квалификациясы жокторго квалификацияны жогорулатуучу тийиштүү кайра даярдыктан жана аттестациядан өткөндөн кийин мектептердин, мектепке чейинки жана мектептен тышкары билим берүү мекемелеринин педагогикалык кенешинин чечими боюнча педагогдук иш жүргүзүү укугу берилет.

Квалификациясынын жетишсиздигине жана окуу-тарбия ишинин принциптерине сыйбаган адепсиз аракеттерине байланыштуу мугалимди статусунан ажыратуу Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жүргүзүлөт.

(Кыргыз Республикасынын 2005-жылдын 18-июлундагы № 105 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

3-статья. Мугалимдин статусу жөнүндө мыйзамдар

Кыргыз Республикасынын мугалимдин статусу жөнүндө мыйзамдары Кыргыз Республикасынын Конституциясынын, Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндө» Мыйзамынын жоболоруна негизделет жана ушул Мыйзамдан жана мугалимдин укуктарын, милдеттерин жана жоопкерчилигин аныктаган Кыргыз Республикасынын башка ченемдик укуктук актыларынан турат.

4-статья. Мугалимдин педагогдук ишинин принциптери

Мугалимдин ишинин негизги принциптери:

- окуучуну окутууга, тарбиялоого, өнүктүрүүгө жекече багытталган мамиле;
- окуучунун укуктарын жана эркиндиктерин, улуттук- маданий каада-салттарга урмат көрсөтүүнү камсыз кылган окутуунун жана тарбиялоонун гумандуулук мүнөзү;
- жалпы адамзатка таандык моралдык принциптерди жана адеп-ахлактык дөөлөттөрү жактоо;
- окуучуларга алардын жынысы, этникалык теги, тили, тек жайы, диний ынанымы боюнча түздөн-түз же жекече же коомдук мүнөздөгү кандайдыр бир башка шарттар жана жагдайлар боюнча түздөн-түз тымызын жана (же) кыйыр басмырлоого, укуктарын чектөөгө жана артыкчылык берүүгө жол бербөө; окуучуларды мекенди сүйүү, жогорку жарандуулук, эл достугунун духунда тарбиялоо;
- билим берүүнүн жолун жолдоочулугу;
- педагогикалык иштин уюштуруу усулдардын жана формаларын эркин тандап алуу;
- окутуу жана тарбия берүү принциптеринин биримдиги;
- илимдин, техниканын жана маданияттын эң соңку жетишкендиктеринин негизинде өз билимин өркүндөтүү;
- балдар жана жаштар бирикмелери, эмгек жамааттары, ошондой эле иши Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында тыюу салынбаган бул ишке таламдаш мамлекеттик жана мамлекеттик эмес уюмдар менен кызматташтык болуп саналат.

(Кыргыз Республикасынын 2005-жылдын 30-июлундагы № 117 Мыйзамынын редакциясына ылайык)

БҮЛҮМ МУГАЛИМДИН УКУКТАРЫ

5-статья. Мугалимдин кесиптик ишиндеги укуктары

Мыйзамда аныкталган зарыл билими жана тийиштүү педагогикалык квалификациясы бар адамдар улутуна, жынысына, тилине, социалдык тегине жана туткан динине карабастан, педагогикалык иш жүргүзүүгө укуктуу.

Мугалим:

- мамлекеттик билим берүү стандарттарына ылайык келген жана билим берүүнү мамлекеттик башкаруунун борбордук органы бекиткен окуу программаларын, окутуу формаларын жана усулдарын, окуу китептерин жана окуу куралдарын эркин тандап алууга;
- жаңы автордук программаларды, окуу китептерин жана окуу куралдарын иштеп чыгууга катышууга;
- новатордук усулдарды жана ыкмаларды түзүүгө жана пайдаланууга, илимий-педагогикалык эксперимент жүргүзүүгө, алдыңкы педагогикалык тажрыйбаны ишке ашырууга;
- педагогикалык иште новатордук усулдарды жана ыкмаларды түзгөндүгү жана жайылткандыгы үчүн сыйланууга;
- Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте жекече педагогдук иш жүргүзүүгө;
- категорияны жогорулатуу максатында мөөнөтүнөн мурда аттестацияланууга;
- белгиленген тартипте беш жылда бир жолудан кем эмес квалификациясын жогорулатып турууга;
- жашы жетпегендердин укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоого укуктуу.
- Мугалим Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинде жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген ченемдерге ылайык өз ишин башка иш менен айкалыштырып иштөө укугунан пайдалана алат.

Мугалим мектепти башкарууга катышууга укуктуу.

Мугалимдин кызмат абалынын туруктуулугу ал мектепте билим берүү тутумун уюштуруу толук же жарым-жартылай өзгөртүлгөн учурда да кепилдикке алынат.

6-статья. Мугалимдин ар-намысын жана кадыр-баркын коргоо

Кыргыз Республикасынын же башка өлкөнүн жараны катары, мугалимдин ар-намысын жана кадыр-баркын коргоо кепилдикке алынат.

Мугалимдин кесиптик ишмердигин инспекциялоо жана контролдоо тутуму анын эркин чыгармачылык демилгесине чектөө киргизбөөгө тийиш. Аттестациянын жүрүшүндө жана башка учурларда мугалимдин ишине баа берүү калыстык менен жүргүзүлүүгө жана мугалимдин өзүнө маалымдалууга тийиш.

Мугалимдин ишин аттестациялоо, инспекциялоо жана контролдоо тартиби билим берүүнүн мамлекеттик башкаруу борбордук органы иштеп чыккан жана бекиткен жоболор менен жөнгө салынат.

Жалпы билим берүүчү мектептердин, мектепке чейинки жана мектептен тышкаркы билим берүү мекемелеринин мугалимдерин, алардын кесиптик ишине байланышпаган айыл чарба жана башка жумуштарга тартууга жол берилбейт.

Окуучулардын ата-энелери, өзүнүн мүнөзү боюнча мугалимдин кесиптик милдетине кирген маселелерге жүйөөсүз кийлигишүүгө укуксуз.

7-статья. Материалдык жактан камсыз болуу укугу.

Мугалимдин кызмат акысынын өлчөмүндө аныкталган тартипте жана Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндө» Мыйзамы билимин, педагогикалык стажын эске алуу менен аттестациянын жыйынтыгына жараша жана Бирдей тарифтик сетканын (БТС) негизинде белгиленет.

Мугалимдин кызмат акысы финансы жылына (12 ай) эсептелет.

Жергиликтүү башкаруу жана өз алдынча башкаруу органдары жергиликтүү бюджеттин эсебинен ар бир категориянын чегинде мугалимдердин кызмат акысына кошумчаларды белгилеши мүмкүн.

Мектептер камкорчулук кеңеши менен макулдашуу боюнча жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык өздүк, демөөрчүлүк каражаттардан мугалимдерге кошумча жана кошуп төлөөнү өз алдынча белгилей алат.

Мугалимдин кызмат акысынын өлчөмү Бирдиктүү тарифтик сетканын биринчи өлчөмүнүн өзгөрүшүн эсепке алып, мезгил-мезгили менен кайра каралат.

Мугалимдин стандарттык ченемден (ставкадан) ашкан окуу-тарбия ишине акы төлөнөт.

Класс жетекчилик үчүн мугалимдин айлык акысына кошумча төлөөнүн өлчөмү:

1-4-класстарда разрядка ылайык тарифтик ставкадан 15 процентин;

5-11-класстарда разрядка ылайык тарифтик ставкадан 20 процентин түзөт.

Эгер мугалимдин мурда алган үстөгү, тарифтик ставкадан процент менен

белгиленген класс жетекчилик үчүн эмгек акыга үстөктүн өлчөмүнөн жогору болгон учурда, мурда белгиленген үстөк төлөнөт.

Жаш адистердин (кесиптик орто жана кесиптик жогорку педагогикалык окуу жайларын бүткөндөн кийин үч жылга чейинки педагогикалык стажы барлардын) Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган кошумча төлөө белгиленет.

Мамлекет мектептердин мугалимдерине жана жетекчилерине республикалык бюджеттен айлык акыны жыличинде толук көлөмдө өз убагында төлөп берүүнү камсыз кылат.

Мугалимдердин айлык акысы өз убагында төлөнбөгөн учурда, аны төлөп берүү «Эмгек акыны, пенсияларды, пособиелерди жана башка социалдык төлөөлөрдү өз убагында берүүнү камсыз кылуу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык индексациялөө менен жүргүзүлөт.

Бийик тоолуу жана алыскы айылдык райондордо иштеген мугалимдерге Кыргыз Республикасынын өкмөтү белгилеген тартипте жеңилдиктер жана айлык акысына кошумча төлөөлөр каралат.

Турак жай аянты менен камсыз кылынбагандарга же турак жай шарттарын жакшыртууга муктаж болгондорго жергиликтүү мамлекеттик администрациялар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан турак жай куруу үчүн жер участкактору берилет.

Мектептерде, мектепке чейинки жана мектептен тышкаркы билим берүү мекемелеринде иштеген илимдин кандидаты же докторунун окумуштуулук даражасы бар мугалимдерге Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык кошумча акы белгиленет.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралбаган мугалимдин айлыгынан кармап калууларга тыюу салынат.

Мектеп окуучулардын тандоосу боюнча факультативдик сабактарды, курстарды өткөрүүгө, ийримдерди, клубдарды, илимий студияларды, спорттук жана башка бирикмелерди уюштурууга, лекцияларга акы төлөп берүүгө каражат бөлүүгө укуктуу.

(КРнын 2006-жылдын 28-декабрындагы № 210 мыйзамынын редакциясына ылайык)

Жалпы билим берүүчү уюмдардын педагогикалык жана жетектөөчү КЫЗМАТКЕРЛЕРИНЕ КОЮЛУУЧУ ДАСЫКТЫК ТАЛАПТАР

I. Жалпы жоболор

1. Дасыктык талаптар жалпы билим берүүчү уюмунун директорунун, окутуу жана тарбиялоо иштери боюнча директорлордун орун басарларынын жана мугалимдердин дасыктык мүнөздөмөлөрүн аныктайт. Бул талаптар аталган категориядагы кызматкерлеринин арасында жумушту бөлүштүрүү маселелерин туура чечүүгө жардам берет; алардын кызматтык ордун жана аларга коюлуп жаткан дасыктык талаптарын аныктоонун бирдиктүү жолдорун камсыз кылат; кызматкерлердин милдеттерин, укуктарын жана жоопкерчиликтерин бекитүүчү кызматтык нускамаларын даярдоодо негиздеме катары колдонулат; кадрларды кабыл алып жайгаштырууда, алардын адистигине жана дасыктарына жараша туура колдонууну, ошондой эле педагогикалык жана жетектөөчү кызматкерлерди аттестациялоодо колдонулат.

2. Ар бир кызмат ордунун дасыктык мүнөздөмөсү үч бөлүктөн турат. «Кызматтык милдеттери» деген бөлүгүндө тийиштүү кызмат ордун ээлеген кызматкерге толук же жарым жартылай ыйгарылган милдеттери келтирилген. «Билиш керек» деген бөлүгүндө кызматкерлер кызматтык милдеттерин аткарууда колдонуучу атайын билимдерди билүү боюнча негизги талаптар, ошондой эле ченемдик укуктук актылар жана усулдар берилген.

«Дасыктык талаптар» деген бөлүктө кызматкердин атайын даярдыгынын деңгээли жана тармагы, эмгек төлөмү боюнча тийиштүү дасыктык категорияны ыйгаруу үчүн керектүү жумуш стажы жана профессионалдык көнүгүүлөрү боюнча талаптары аныкталган.

3. Кызматкерлердин кызматтык милдеттеринин айкын тизмеси тийиштүү профсоюздук комитетинин макулдугуна ылайык жалпы билим берүүчү уюмунун буйругу менен бекитилген кызматтык нускамаларда белгиленет.

Кызматтык нускамаларды иштеп чыгууда тийиштүү уюштуруучу педагогикалык учурлардагы тийиштүү кызмат ордуларына таандык болгон жумуштардын тизмеси такталышы мүмкүн.

4. Ушул дасыктык талаптарга киргизилген дасыктык мүнөздөмөлөр тармактыгына жана мекемелик таандыгы- на карабай билим берүү уюмдарынын кызматкерлерине жайылтылып, анда билим берүү уюмдарына мүнөздүү кызмат ордулары көрсөтүлгөн.